

Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035

TÖÖVERSIOON

Sisukord

Sissejuhatus	2
1. Üldeesmärk ja strateegilised eesmärgid	3
2. Praegune olukord.....	4
3. Tegevussuunad strateegiliste eesmärkide saavutamiseks.....	7
Strateegiline eesmärk 1: Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetel ja -liikide vahel.....	7
Strateegiline eesmärk 2: Õpe on õppijakeskne ja tulevikku vaatav ning aitab õppijal elus hästi hakkama saada.....	9
Strateegiline eesmärk 3: Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.....	13
4. Arengukava juhtimine ja elluviimine	15
5. Indikaatorid eesmärkide saavutamiseks	16
Mõisted.....	18
Seosed Euroopa Liidu poliitikate ning teiste valdkondlike arengukavadega	21
Seosed läbivate teemadega.....	24
Arengukava maksumuse prognoos.....	Tõrge! Järjehoidjat pole määratletud.

Sissejuhatus

Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 on Eesti elukestva õppe strateegia 2020 jätkustrateegia, milles seatakse hariduse sihid järgmiseks 15 aastaks. Arengukava koostamisel on aluseks võetud [uuringud ja analüüsid](#), ekspertide koostatud [visioonidokumendid](#), [haridusstrateegia tööühikute töö tulemused](#) ning sisend aruteludest huvirühmadega.

Tulevikku vaadates tuleb arvestada demograafiliste muutuste, inimeste muutuvate eelistuste, kliimamuutuste, globaliseerumise ja tehnoloogia arenguga. Need kõik toovad kaasa muutusi inimeste elukorralduses ja töö olemuses ning eeldavad muutusi hariduses. Kiiresti ja üha raskemini prognoositavalt muutuv maailmas peab haridussüsteem toetama kiiret ja paindlikku ümber- ja täiendusõpet ning tagama kõikidele inimestele võrdsed võimalused saada kvaliteetset haridust sotsiaalsest või kultuuritaustast, east, soost jne sõltumata. Tähtsustatud on vajadus suurendada kõikide õppetasete ja -liikide sidusust ja paindlikkust.

Õpetaja on ja jääb õppeprotsessi kavandamisel, toetamisel ja tagasisidestamisel võtmeisikuks nii üldharidus-, kutse- ja kõrgkoolis kui ka mitteformaalses õppes. Õppeasutuse juht peab looma õppimist ja heaolu toetava õppekultuuri ning oskuslikult suunama muudatuste juhtimist ja elluviimist, tähtsustama tugispetsialistide rolli ja nende koostööd õpetajatega. Seetõttu on oluline, et nii õpetaja, kutseõpetaja, õppejõu ja tugispetsialisti kui ka õppeasutuse juhi amet oleks väärtustatud ja hästitasustatud. Õppeasutuse õppekeskkond peab olema nüüdisaegne, energiatõhus ja nii õppijate kui töötajate jaoks turvaline.

Lisaks aine- ja erialateadmiste omandamisele peame praegusest enam soodustama üldoskuste arendamist nii formaalhariduses kui ka mitte- ja informaalõppes. Peame hariduses märkama ja väärtustama igapäevast ning tagama igale õppijale võimalused omandada teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad toime tulla muutuvates elulistes olukordades ning maksimaalselt teostada oma potentsiaali isikliku ja ühiskondliku heaolu loomisel.

Pidades silmas eesseisvaid väljakutseid, on oluline teadvustada hariduse laiemat tähendust – mõista hariduse isiksuslikku, kultuurilist ja ühiskondlikku väärtust, mis oli ka Eesti elukestva õppe strateegias 2020 lähtekoht ja mida rõhutati [visioonidokumentides](#). Inimese vaatest annab haridus võimaluse avastada ja arendada enda kui õppija võimeid ja oskusi. Hariduse kaudu kestab kultuur, haridus aitab inimestel kujundada oma identiteeti ning suhestuda mineviku, oleviku ja tulevikuga. Eesti ühiskonna üks kitsaskohti on vahe deklareeritud ja tegelike väärtuste vahel. Hariduse ühiskondlik väärtus peaks avalduma ühiskonna suuremas sidususes, turvalisuses, paindlikkuses, loovuses ja uuenemisvõimes, mis aitab tulla toime kiiresti muutuv maailmas.

1. Üldeesmärk ja strateegilised eesmärgid

Põhimõtted ja väärtused, millest on lähtutud arengukava koostamisel ja mis on aluseks selle elluviimisel

- eesti keele ja kultuuri säilimine ja areng;
- inimeste heaolu ja turvalisus;
- ühiskonda ja looduskeskkonda säästev areng;
- õppija võimestamine;
- vastutustunne ja hoolivus;
- tõenduspõhisus ja professionaalsus;
- ettevõtlikkus ja lahenduskesksus;
- Eesti-sisene ja rahvusvaheline koostöö.

Üldeesmärk: Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut.

Üldeesmärgi saavutamist toetavad **kolm strateegilist eesmärki:**

1. Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetel ja -liikide vahel.
2. Õpe on õppijakeskne ja tulevikku vaatav ning aitab õppijal elus hästi hakkama saada.
3. Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

Eesmärkide saavutamiseks peavad kõigi osaliste vastutus ja rollid olema selged, aga mitte jäigad. On oluline, et igapäev märkaks ja hooliks, võtaks vastutuse ülesannete eest, mida tema saab täita kõige paremini, ning oleks valmis koostööks.

- **Õppija** vastutab oma õppimise eest ja kujundab teadlikult oma õpiteed, et omandada teadmised, oskused ja hoiakud, mis aitavad elus toime tulla ja eesmäärke ellu viia.
- **Lapsevanem** toetab alaealist õppijat ja loob õppimiseks soodsad tingimused.
- **Riik ja kohalik omavalitsus** tagavad valikurohked ja kvaliteetsed õpivõimalused, ligipääsetavuse ja kvaliteetsed õppetingimused, sealhulgas optimaalse õppeasutuste võrgu.
- **Õppeasutuse pidaja** loob tingimused õppeasutuse toimimiseks ja tagab õppeasutuse ülalpidamiseks vajalikud vahendid.
- **Õppeasutuste töötajad** loovad arengut toetava, turvalise ja koostööle orienteeritud õppekeskkonna ja organisatsioonikultuuri.
- **Tööturu osalised** panustavad aktiivselt tööturu vajadustele vastava õppe kujundamisse ja oma tegevusvaldkonnaga seotud õppekavade arendamisse. Töötajad võtavad õppe ja oma töötajate oskuste arendamisel, sh töökohapõhise õppe ja praktikavõimaluste pakkumisel suurema vastutuse.

2. Praegune olukord

Eesti hariduse praegust olukorda on iga strateegilise eesmärgi puhul kirjeldatud tugevuste ja kitsaskohtade kaudu, mis on esile toodud [uuringutes ja analüüsid](#), [visioonidokumentides](#), [haridusstrateegia tööühmades](#) ning aruteludes huvirühmadega.

Tugevused

Strateegiline eesmärk 1: Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemete ja -liikide vahel.

1. Haridus on ühiskonnas väärtustatud nii riigi tasandil kui ka ühiskonnaliikmete hulgas.
2. Eesti on võrdsete õpivõimaluste tagamisel ja hariduse kvaliteedilt maailma parimate hulgas.
3. Eesti ülikoolid on rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised ja avatud.
4. Alusharidus on kättesaadav ja valdav enamik eagrupist käib lasteaias.
5. Mitteformaalne õpe on hästi välja arendatud ja mitmekesine.
6. Koolipidajatel, juhtidel ja õpetajatel¹ on suur iseseisvus oma tööülesannete täitmisel, sh ressursside jagamisel. Kõrgkoolidel on suur autonoomia.
7. Kodanikuühiskond panustab haridusse üha enam.
8. Riik kujundab hariduspoliitikat tõenduspõhiselt.

Strateegiline eesmärk 2: Õpe on õppijakeskne ja tulevikku vaatav ning aitab õppijal elus hästi hakkama saada.

1. Õigusruum toetab õppijakeskset õpet.
2. Õpetajate palgatõus on riiklik prioriteet.
3. Ühiskonnas on usaldus õpetajate vastu.
4. Haridustöötajaid ühendavad ja toetavad võrgustikud (ühendused ja liidud) tegutsevad tõhusalt.
5. Õpetaja ja kutseõpetaja kutsed on kirjeldatud kutsesüsteemi osana ja mitmel kutsetasemel. Rakendunud on täiskasvanute koolitaja kutse omistamine.
6. Õpetajate esmakoolitus ülikoolides tagab heal tasemel ettevalmistuse. Õpetajatel, kutseõpetajatel, tugispetsialistidel ja õppejõududel on mitmekülgsed enesetäiendamise võimalused.
7. Digilahendused ja digipädevuse² taseme tõus on muutnud hariduse kättesaadavamaks, mitmekesisemaks ja tõhusamaks. Üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste digitaristu on heal tasemel.

Strateegiline eesmärk 3: Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

1. Ühiskonnas kehtivad väärtused ning inimeste hea funktsionaalne lugemisoskus ja matemaatiline kirjaoskus soodustavad järjepidevat enesetäiendamist.
2. Täiskasvanute osalus elukestvas õppes on kõrge. Noored osalevad aktiivselt noorsootöös, sh huvihariduses.
3. Haridus ja töömaailm on kutsesüsteemi ja kutsestandardite kaudu süsteemselt sidustatud.

¹ Õpetaja all mõistetakse alus- ja üldharidusõpetajat, kutseõpetajat, õppejõudu, tugispetsialisti, koolitajat jt, kes tegelevad õpetamisega. Vajaduse korral on edaspidi esile toodud erisusi.

² Digipädevuse all mõistetakse IKT baasoskusi, -teadmisi ja -hoiakuid.

4. Tööandjatel on suur roll hariduse põhiprotsessides (nt õppekavaarendus, praktikakorraldus) ja oskuste vajaduse prognoosimisel.
5. Kõrgharidusõppes on IT valdkonna õppurite osakaal kümne aastaga kahekordistunud.
6. Nüüdisaegne kutse- ja kõrgharidustaristu on loonud head eeldused koostööks nii töömaailmaga kui ka haridussüsteemi sees.

Kitsaskohad

Strateegiline eesmärk 1: Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemete ja -liikide vahel.

1. Vastutuse jagunemine riigi, kohaliku omavalitsuse ja erasektori vahel haridussüsteemis on ebaselge. See raskendab koolivõrgu korrastamist ja haridussüsteemi juhtimist.
2. Koostöö ja sidusus haridustasemete ja -liikide vahel on ebapiisav. Õppeasutuste konkurents põhi-, kesk- ja kõrghariduse pakkumisel ei ole alati asjakohane. Kohati ei ole dubleerimine otstarbekas.
3. Erinevad õpiteed keskhariduses ei ole võrdselt väärtustatud. Õpiteede valikut mõjutavad õppijate elukoht, sugu, päritolu jms tegurid, mis takistavad sotsiaalset mobiilsust, suurendavad hariduslikku ja sotsiaalmajanduslikku ebavõrdsust ning segregatsiooni nii tööturul kui ka ühiskonnas laiemalt.
4. Kutse- ja kõrghariduses väheneb õppe mitmekesisus ja hariduse regionaalne kättesaadavus.
5. Puudub eri ministeeriumide haldusalasid ja eagruppe hõlmav terviklahendus hariduslike erivajadustega õppijate toetamiseks. Olemasolevad tugisüsteemid ei ole piisavalt tõhusad kaasava hariduse rakendamiseks.
6. Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamine ei ole ühiskonnas soovitud kujul juurdunud. Formaalõppes, kutse taotlemisel, töötajate värbamisel ja edutamisel ei arvestata piisavalt mitteformaalses ja informaalses õppes ning töökogemuse kaudu omandatud teadmisi ja oskusi.
7. Alus- ja üldharidusasutuste kvaliteedi hindamine ei ole süsteemne. Välis- ja sisehindamine on vähe sidustatud. Täienduskoolituses loodud paindlik kvaliteediraamistik ei anna rahastajatele ja õppijatele soovitud kindlust õppe kvaliteedi osas.
8. Täiskasvanute valmisolek oma oskusi pidevalt täiendada ei ole piisav. Tööandjate motivatsioon oma töötajate oskusi, sh digioskusi arendada ei ole piisav.
9. Eesti üliõpilaste osalus õpirändes ei ole oodatud tempos kasvanud. Kõrghariduses on kiirelt kasvanud ingliskeelse ja vähenenud eestikeelse õppe osakaal.

Strateegiline eesmärk 2: Õpe on õppijakeskne ja tulevikku vaatav ning aitab õppijal elus hästi hakkama saada.

1. Nüüdisaegne õpikäsitus³ ei ole soovitud mahus rakendunud. Õpe ei ole piisavalt õppijakeskne, mh ei ole juurdunud teaduspõhine lähenemine õppe personaliseerimisele ja toetamisele kogu elukaare jooksul. Praegune ainekeskne õpe üldhariduses ning erialaõpe kutse- ja kõrghariduses ei toeta piisavalt õppijate üld- ja tulevikuoskuste arengut. Õpiedule keskendudes ei pöörata formaalhariduses piisavalt tähelepanu õppijate ja õpetajate heaolule.
2. Kvalifitseeritud õpetajate, kutseõpetajate ja tugispetsialistide järelkasv ei ole piisav. Alus-, üld- ja kutsehariduses alustavate õpetajate ametist lahkumise määr on kõrge. Õppejõukarjäär ei ole atraktiivne ja õppejõudude palk on madal.
3. Õpetajatel puudub kutsetasemeid arvestav karjäärimudel.

³ Nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtted [\[link\]](#)

4. Haridustöötajate oskused õppeprotsessi ja -keskkonda mitmekesistada on ebahütlased, mh ei kasutata maksimaalselt ära digilahenduste potentsiaali.
5. Õppijakeskse õppe ja õppimist toetava hindamise rakendamiseks vajaliku nutika õppevara loomise ja kasutuselevõtuga ei tegeleta süsteemselt ning olemasolev õppevara ei ole kohati asja- ja ajakohane.
6. Õppeasutuste juhtide ja koolipidajate valmisolek haridusuuendusteks on ebahütlane.
7. Koolipidajatel, juhtidel ja õpetajatel napib oskusi andmete analüüsimiseks ja kasutamiseks ning oma töö tõendus põhiseks ja tulemuslikuks juhtimiseks. Infosüsteemide kasutusmugavus ja koosvõime ei vasta ootustele ning ei toeta andmepõhisuse õppesse toomist.
8. Puudub terviklik eestikeelse hariduse arendamise plaan alates alusharidusest, mis annaks piisava keeleoskuse, et jätkata õpinguid eesti keeles järgmistel haridustasemetel ja elukestvas õppes.
9. Ülevaade täiskasvanute koolitajate kvalifikatsioonist ja koolituse kvaliteedist on puudulik.

Strateegiline eesmärk 3: Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.

1. Tööturu osaliste roll ja vastutus oskuste arendamise eest ei ole selge.
2. Stiimulid ja tingimused õppeasutuste koostöökä toimimiseks töömaailmaga ei ole piisavad, mh ei kasutata ära töökohapõhise õppe potentsiaali. Tööandjate panus kutse- ja kõrgharidusse ning täiendusõppesse on ebapiisav.
3. Erialase hariduse ja madala haridustasemega inimeste osakaal on suur. Suure väljalangevuse tõttu kutse- ja kõrgharidusest ning täiskasvanute gümnaasiumidest jääb kasutamata suur osa elanikkonna tööturupotentsiaalid.
4. Puudub süsteemne lähenemine riskirühmas olevate inimeste toetamiseks, sh majandussektorite muutuste korral. Hariduslike erivajadustega inimeste üleminek tööturule ei ole süsteemselt toetatud.
5. Taseme-, täiendus- ja ümberõpe ei vasta piisavalt ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele. Kasvuvaldkondades pakutakse vähe täiendus- ja ümberõppevõimalusi nii madalama kui ka kõrgema oskus- ja haridustasemega inimestele.
6. Digioskuste arendamise ja omandamise tase on ebahütlane kõikides eagruppides.
7. Karjääri- ja ettevõtlusõppe tase ning võimalused tutvuda töömaailma ja erialade mitmekesisusega on ebahütlased.
8. Kutsestandardite muutmise protsess on jäik ega võimalda piisavalt kiiresti ja tõhusalt reageerida tööturu ja ühiskonna muutustele.
9. Majandusstruktuur ei soodusta alati erialase hariduse omandamist. Tööandjad ei väärtusta omandatud kvalifikatsioone ja kutseid. Omandatud oskused ja teadmised ei realiseeru tootlikkuse tõus ja töötasus.

3. Tegevussuunad strateegiliste eesmärkide saavutamiseks

Strateegiline eesmärk 1: Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemete ja -liikide vahel

Sihid aastaks 2035

- **Õigus kvaliteetsele ja kaasavale haridusele:** haridus on kättesaadav, õppimine on toetatud ning õpivõimalused vastavad õppijate võimetele ja vajadustele. Hariduskorraldus panustab ühiskonna sidususse.
- **Haridussüsteem:** õpe on õppijakeskne, õpivõimalused on valikurohked ning haridustasemete ja -liikide vahel on võimalik sujuvalt ja paindlikult liikuda. Rahastamismudelid toetavad õppe kvaliteeti ja koostööd haridussüsteemis. Haridussüsteemi arendamine on tõendus põhine, eri valdkondade teadlased on senisest enam kaasatud haridusprotsesside ja -poliitika kujundamisse.
- **Koolivõrk:** õppekeskkonnad toetavad kvaliteetse ja tulevikku suunatud hariduse kättesaadavust, suureneb haridustaristu ühiskasutus ja ressursitõhusus.
- **Ühtne Euroopa haridusruum:** kõigil õppuritel on võimalik takistusteta õpirändes osaleda, üha rohkem inimesi räägib lisaks oma emakeelele veel kahte keelt.
- **Eesti kui haridusriik:** oskuslik haridusturundus aitab suurendada Eesti kui haridusriigi atraktiivsust ja haridustehnoloogia edendaja tuntust. Eesti panus säästvat arengut toetava hariduse edendamisse on kasvanud.
- **Regionaalareng:** arengutõuget vajavatele piirkondadele on loodud erilahendused, mis arvestavad piirkonna kultuurikeskkonna ja arengutaustaga.
- **Haridustaseme tõus:** suurem osa õpingute alustajatest jõuab eduka lõpetamiseni, tööturu ootustele vastava erialase haridusega inimeste osakaal suureneb.

Tegevussuunad 1

1.1. Tagatakse kvaliteetset haridust pakkuv, kaasav ja ressursitõhus õppeasutuste võrk ja taristu, et haridus oleks kättesaadav eri sihtrühmadele ja õppekeskkond toetaks nüüdisaegset õpikäsitust.

Selleks tuleb:

- muuta vastutuse jagunemine keskhariiduse tasemel selgemaks, andes enam vastutust riigile ja jätkates gümnaasiumivõrgu konsolideerimisega. Koos vastutuse täpsustamisega tuleb korrastada alus-, põhi- ja keskhariiduse rahastamissüsteem ning tulemus- ja kvaliteediraamistik;
- kohalikul omavalitsusel tagada kahaneva rahvastikuga piirkondades kodulähedane õpe vähemalt põhikooli esimeses ja teises kooliastmes ning koondada kolmanda kooliastme õpe suurematesse keskustesse;
- välja töötada ja rakendada piirkondlike hariduskeskuste kontseptsioon, mille fookuses on kutse- ja üldkeskhariiduse lõimimine;
- välja arendada kutsevaldkondade tippkeskused;
- tagada optimaalne kutse- ja kõrgkoolide arv;
- teaduse ja kõrghariiduse rahastamisel lähtuda õppe-, teadus- ja arendustegevuste terviklikkusest;

- taristu ja õpperuumid viia kooskõlla nüüdisaegse õpikäsitusega, arvestades energiatõhususe põhimõtetega.

1.2. Tagatakse paindlikud õpivõimalused, kvaliteetse hariduse kättesaadavus ja toetatud õpe, et vähendada õppest väljalangemist ja katkestamist ning rakendada maksimaalselt iga inimese potentsiaali.

Selleks tuleb:

- tõsta lasteaegade pidajate võimekust erivajadust varakult märgata ja pakkuda koolieelses eas lastele kvaliteetseid tugiteenuseid;
- luua tingimused, mis võimaldavad õppijal sujuvalt ja paindlikult liikuda haridustasemete ja -liikide vahel ning tööturule (suurem sidusus alus- ja üldhariduse vahel; ühtne keskkharidusstandard), sh luua õppijale tingimused ja võimalused väiksematest osadest koosneva ning õppija vajadustele ja võimetele vastava hariduse omandamiseks;
- luua terviklik lahendus mitteformaal- ja informaalõppe arvestamiseks formaalõppes, et tasemeõppe õppekavade täitmisel saaks senisest suuremal määral arvestada mitmesugustes keskkondades (digikeskkonnas, töökohal, muuseumis, noortekeskuses ja -programmis, huvikoolis, keskkonnahariduskeskuses jne) õpitud;
- luua ja rakendada alus- ja üldhariduse kvaliteedi hindamise raamistik ning arendada täienduskoolituse kvaliteedi juhtimise raamistikku;
- töötada välja terviklähenedamine haridusliku erivajadusega, sh andeka õppija juhtumipõhiseks toetamiseks alates alusharidusest;
- töötada välja terviklähenedamine rändetaustaga õppija juhtumipõhiseks toetamiseks;
- vaadata üle õppija omavastutus ja tasuta õppe tingimused kutse- ja kõrghariduses ning töötada välja toetusmehhanismid hariduse omandamiseks, tagades seejuures kutse- ja kõrghariduse kättesaadavuse sõltumata õppija sotsiaalmajanduslikust olukorrast;
- tõhustada ettevõtlus- ja karjääriõpet ning jätkata tervikliku karjääriteenuste süsteemi arendamist, sh luua terviklähenedamine indiviidi võimete avastamiseks ja arendamiseks ning arendada inimeste võimekust analüüsida omandatud teadmisi ja oskusi ning planeerida oma haridusteel ja karjääri (mh hariduse digiloo toel);
- pakkuda kõigile inimestele juba õpingute käigus senisest enam kokkupuuteid töömaailmaga ning anda keskkhariduses rohkem praktilisi kutseoskusi ja tehnoloogiaga seotud oskusi; soodustada praktilist STEAM ainete õpet üldhariduses ning laiendada STEAM hariduse võimalusi;
- suurendada eri osaliste koostööd õpingute katkestamise ennetamisel ning haridustee katkestanute märkamisel ja toetamisel; luua täiendavaid meetmeid nii katkestamise ennetamiseks kui ka katkestanute, sh madala haridustasemega inimeste tagasitoomiseks formaalõppesse;
- parandada tingimusi ja võimalusi täiskasvanute pidevaks enesearendamiseks, sh töötada välja ja rakendada kombineeritud rahastamismudel, mis hõlmab eri osapoolte vastutust;
- riigil luua võimalused madalama oskus- ja haridustasemega täiskasvanutele õpiharjumuste kujundamiseks ja enesearendamiseks, sh digitaalseks kaasatuseks⁴;
- kohalikul omavalitsusel tagada info kättesaadavus ja tugi täiskasvanute osalemiseks elukestvas õppes.

⁴ Digitaalse kaasatuse all mõeldakse juurdepääsu digitaalsetele teenustele ning hoiakuid ja oskuseid digitaalsete teenuste kasutamiseks.

1.3. Õpivõimaluste mitmekesistamiseks, hariduse kvaliteedi tõstmiseks ning eesti keele ja kultuuri laiema tuntuse tagamiseks **edendatakse rahvusvahelistumist ja õpirännet.**

Selleks tuleb:

- luua täiendavad meetmed õpetajate, kutseõpetajate, tugispetsialistide ja õppejõudude mobiilsuse suurendamiseks, eelkõige Euroopa Liidu piires;
- luua meetmed välisõppejõudude ja -õpetajate ulatuslikumaks kaasamiseks;
- luua võimalused Eesti õpilaste/üliõpilaste õpirände suurendamiseks;
- tagada õpirändeperioodide tunnustamine kõigil haridustasemetel, parandades tunnistuste ja diplomite rahvusvahelist arusaadavust ja läbipaistvust;
- edendada haridus- ja koolitusvaldkonna pikaajalist rahvusvahelist strateegilist koostööd poliitika kujundamisel;
- pakkuda õppe kvaliteedi tõstmiseks ja tööturu vajaduste rahuldamiseks võõrkeelte ja võõrkeelset õpet;
- suurendada haridusturunduse võimekust.

Strateegiline eesmärk 2: Õpe on õppijakeskne ja tulevikku vaatav ning aitab õppijal elus hästi hakkama saada

Sihid aastaks 2035

- **Nüüdisaegne õpikäsitlus** on rakendunud kõigil haridustasemetel ja -liikides. Õpe on õppijaid, õpetajaid ja õppejõude võimestav, toetab valikuid ja vastutust ning ühiskonna sidusust.
- **Keeleoskus:** välja on töötatud eestikeelse hariduse arendamise plaan, alustades alusharidusest, mis annab piisava keeleoskuse, et jätkata õpinguid eesti keeles järgmistel haridustasemetel. Tagatud on mitmekesised võimalused õppida ja kasutada eesti keelt formaal- ja mitteformaalõppes. Õpetada eesti keelt ja võõrkeelt, et kõik eestimaalased valdaksid eesti keelt ning vähemalt kaht muud keelt.
- **Üldoskused:** kõigil inimestel on kogu elu jooksul võimalik üldoskusi omandada ja arendada.
- **Kvalifitseeritud haridustöötajate järelkasv on tagatud.** Haridusvaldkonnas töötamine, sh õppejõu- ja teadustöö on väärtustatud ja mainekas. Tugeva identiteediga õpetajaskond seisab oma ameti maine ja kutseväärikuse eest. Valdkond pakub häid võimalusi professionaalseks arenguks ja eneseteostuseks. Tähtsustub õpetaja kui juhendaja ja mentori roll.
- **Õppekavad** toetavad õppijakeskset lähenemist; õppe maht ja sisu on paremas kooskõlas ühiskonna ja tööturu arenguvajadustega. Õppekavade arendus ja rakendamine on tõendus põhine ja kaasav.
- **Digipedagoogika:** Haridustöötajad on teadlikud uute tehnoloogiate arengusuundadest, võimalustest, ohtudest ja meetodikatest ning rakendavad neid õppes eesmärgipäraselt. Nutikas õppevara ja -metoodika aitavad õppida ja õpetada köitvalt ja tulemuslikult, anda ja saada vahetut sisulist tagasisidet.
- **Õppeasutuste organisatsioonikultuur** on hooliv ja koostöine, toetab üldoskuste arengut ja kõigi osaliste heaolu, sh paremat füüsilist ja vaimset tervist, erimeelsuste ja kriiside konstruktiivset lahendamist.

Tegevussuunad 2

2.1 Nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtteid rakendatakse kõigil haridustasemetel ja -liikides, et õppeprotsess ja õppe sisu toetaksid ennastjuhtiva õppija arengut, õpe võimestaks nii õppijat kui ka õpetajat ja õppejõudu ning ajakasutus oleks paindlik. Nüüdisaegse õpikäsituse rakendamine toetab heade aine- ja erialateadmiste omandamist koos oskusega neid praktikas rakendada ning õpi-, koostöö- ja enesejuhtimisoskuste arengut. Paraneb subjektiivne heaolu, mis on seotud parema füüsilise ja vaimse tervisega.

Selleks tuleb:

- jätkata nüüdisaegse õpikäsituse rakendamist kõigil haridustasemetel ja -liikides ning pakkuda õppeasutustele ja teistele osalistele selleks tuge;
- kvaliteedisüsteemi ühe osana välja arendada nüüdisaegse õpikäsituse rakendumise seiresüsteem;
- suurendada õppija vastutust oma õpingute eest, arvestades et hoiakud ja väärtushinnangud kujunevad reeglina varasemas eas, kuid luues õppijale sihipäraselt võimalusi vastutuse võtmiseks ka kõrgkoolis;
- luua vaimselt ja füüsiliselt turvaline õppekeskkond, mis toetab kõiki õppeprotsessis osalejaid;
- pakkuda lapsevanematele tuge ja võimalusi end toetava ja teadliku lapsevanema rollis arendada.

2.2. Õppe tulemuslikkuse suurendamiseks ja õppija arengu pidevaks toetamiseks lähtutakse õppekavade arendamisel ja rakendamisel ning õppijate hindamisel nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtetest ning arendatakse nutikat õppevara ja -metoodikat.

Selleks tuleb:

- nüüdisajastada õppeprotsessi ja õppe sisu ning luua osaliste koostöös teadus- ja andmepõhised säästva arengu põhimõtteid⁵ jälgivad õppekavad, et pöörata lisaks aineteadmistele ja -oskustele senisest enam tähelepanu üldoskustele, sh ennastjuhtiva õppija ja kodaniku kujundamisele;
- rakendada enam praktilist õpet (nt probleem- ja projektõpet), mis võimaldab muuta õppeülesandeid tähenduslikumaks ning kujundada võimekust isikliku elu, õppetöö, kohaliku kogukonna või ühiskonna väljakutsete loovaks, koostöiseks ja uuenduslikuks lahendamiseks;
- muuta hindamissüsteem õppija arengut toetavaks, sh võimaldades formaalõppes hinnata ka informaalset ja mitteformaalset õppet omandatut; luua kõigil haridustasemetel ja -liikides tingimused ja võimalused, et aine- ja erialaoskuste kõrval oleks õppe loomulik osa praktiliste oskuste ja üldoskuste arendamine ja hindamine;
- toetada mitmekesiste õppemeetodide ja -viiside (sh digipedagoogika) tõenduspõhist arendamist ja rakendamist;
- arendada ja kasutada õppetöös digilahendusi kui haridusuuenduste tööriistu, mis võimaldavad õpet, sh õppimist toetavat hindamist, mitmekesistada ja personaliseerida; tõsta õppeprotsessis osalejate teadlikkust infoühiskonna võimalustest ja ohtudest; luua süsteemne lähenemine uute lahenduste kasutuselevõtuks;

⁵ UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: learning objectives (2017). [\[link\]](#)

2.3. Toetatakse ühise kultuuri- ja väärtusruumi kujunemist, tagatakse kvaliteetne eestikeelne ja eesti keele õpe ning soodustatakse võõrkeelte õppimist.⁶

Selleks tuleb:

- seada eesti keele ja kirjanduse õpetamine riiklikuks prioriteediks, väärtustades eesti keele kui emakeele õpet;
- alushariduses tõsta võimekust pakkuda kvaliteetset eesti keele õpet;
- tagada eesti keelest erineva ema- või kodukeelega põhikoolilõpetajatele nii edasiõppimiseks kui ka tööturul toimetulekuks piisav eesti keele oskus ning vajaduse korral ka pärast põhikooli eesti keele lisaõpe või tasandusõpe;
- toetada õppeprotsessi raames ühise kultuuri- ja väärtusruumi kujunemist, et suurendada ühiskonna sidusust;
- toetada eesti keele arengut kõrgharidus- ja teaduskeelena, sh eestikeelse oskussõnavara loomist ja kasutamist kõikides teadus- ja eluvaldkondades ning eestikeelsete kõrghariduse õppekavade säilimist ja arendamist; tõhustada välisüliõpilaste ja õppejõudude eesti keel õpet;
- tõhustada eesti keele kui teise keele õpetamise metoodika arendamist ja uurimist ning õpetajate valmisolekut töötada mitmekeelses klassiruumis;
- parandada eestikeelse hariduse ja eesti keele õppe kättesaadavust digilahenduste abil;
- laiendada erinevate võõrkeelte õpetamist ja oskust.

2.4. Tagatakse kvalifitseeritud õpetajate, õppejõudude, koolitajate ja tugispetsialistide järelkasv, paindlikud võimalused ametisse asumiseks, tugi algajatele ning professionaalse arengu võimalused kogu karjääri vältel.

Selleks tuleb:

- järjepidevalt analüüsida ja nüüdisajastada õpetaja, kutseõpetaja, õppejõu ja tugispetsialisti ameti sisu;
- välja töötada ja rakendada sidus, kutsestandarditest lähtuv ja teaduspõhine õpetajate ja tugispetsialistide esma- ja täiendusõppe mudel ning toetada kutsestandarditel põhinevate asutusesiseste või koolipidaja kehtestatud karjäärimudelite⁷ kasutuselevõttu;
- koolipidajatel siduda karjäärimudelid ja õpetajate professionaalne areng töötasu ja täiendusõppevõimalustega;
- tõhustada õpetajate, kutseõpetajate, tugispetsialistide ja õppejõudude koostööd õppeasutuse sees ja õppeasutuste vahel ning mobiilsust eri tüüpi õppeasutustesse nii Eestis kui välismaal; soodustada õppejõudude, kutseõpetajate ja õpetajate lühiajalist stažeerimist ettevõtetes;
- jätkata õpetajaameti populariseerimist ja suurendada selle nähtavust;
- luua uusi paindlikke võimalusi õpetajaks, kutseõpetajaks, õppejõuks või tugispetsialistiks õppimiseks ja/või ametisse asumiseks, sh kaasata enam inimesi

⁶ Keelevaldkonna teemadest käsitleb haridusvaldkonna arengukava eestikeelse ja eesti keele õppe arendamist ning võõrkeelte õppimist formaalhariduses ning keele valdkonna arengukava tegeleb Eesti keelepoliitikaga tervikuna (sh põhiseaduses ja keeleseaduses sätestatu).

⁷ Akadeemilise töötaja karjäärimudel on kajastatud teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse arengukavas.

väljastpoolt haridussektorit, et tuua õppeprotsessi praktilisi oskusi ja töömaailma kogemusi;

- pakkuda haridustöötajatele turvalist ja motiveerivat töökeskkonda ning konkurentsivõimelist töötasu, mis arvestab teiste sektorite ja valdkondade palgatasemega;
- tagada tugispetsialistide teenuste ühtlaselt kõrge kvaliteet nii kutsesüsteemi rakendamise kui teenuste kvaliteedijuhtimise abil, sh usaldusväärsed ja teaduspõhised hindamisinstrumentid, meetodika ja meetodilised vahendid;
- toetada täiskasvanute koolitajate võimekust arendada teadlikult õppijate üld- ja sotsiaalseid oskusi erialaõppe raames ning luua avalik koolitajate hindamise ja tagasiside keskkond, et tõsta ja ühtlustada koolituse kvaliteeti ning suunata koolitajaid võtma enam vastutust õppe kvaliteedi eest;
- jätkata keskse täiendusõppe infosüsteemi arendamist ning võtta kasutusele õpetaja ja õppeasutuse juhi kompetentsimudelid lähtuvad enesehindamise tööriistad; luua professionaalset arengut toetav enesehindamise võimalus noorsootöötajatele, tugispetsialistidele ja täiskasvanute koolitajatele;
- mitmekesistada õpetajate, õppejõudude ja tugispetsialistide praktikavõimalusi ning tagada juhendatud praktika ja tugisüsteem nii alustavatele kui ka ametis olevatele õpetajatele ja tugispetsialistidele, sh kutseaasta.

2.5. Tagatakse õppeasutuste juhtide järelkasv, toetatakse nende professionaalset arengut, töötatakse välja ja rakendatakse juhtide hindamise süsteem, et soodustada haridusuuenduste levikut ja rakendamist ning vaimset ja füüsilist tervist ja heaolu toetava turvalise õppekeskkonna loomist.

Selleks tuleb:

- luua karjäärivõimalus haridussektoris töötavatele heade juhiomadustega inimestele ning tutvustada ametit väljaspool sektorit;
- õppeasutuse juhtide värbamisel, professionaalse arengu toetamisel ja töö tagasisidestamisel tugineda õppeasutuse juhi kompetentsimudelile;
- tõsta koolipidaja võimekust õppeasutuse juhtide värbamisel, professionaalse arengu toetamisel ning töösoorituse seirel ja hindamisel;
- pakkuda kvaliteetseid ja mõjusaid täiendusõppe võimalusi alg-, kesk- ja meistritasemel, et juhtide pädevus oleks ajakohane ja professionaalne areng oleks toetatud kogu karjääri vältel;
- soodustada õppeasutuste juhtide koostööd parima tõenduspõhise praktika levitamiseks ja ressursside tõhusamaks kasutamiseks.

Strateegiline eesmärk 3: Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele

Sihid aastaks 2035

- **Elukestev õpe ja karjääripöörde võimalused:** väärtustatud on oskused, mis loovad suuremat lisandväärtust, ning kõigil Eesti inimestel on võimalik omandada tööturul edukaks toimetulekuks vajalikud teadmised ja oskused täiendus- ja ümberõppe kaudu. On loodud tugimeetmed erivajadustega inimeste tööturule suundumiseks ja seal muutustega kohanemiseks.
- **Eesti kui talendikeskus:** haridussüsteem, õigusruum ja maksusüsteem soodustavad targaks ettevõtluseks vajalike oskuste arendamist ning vajaduse korral talentide Eestisse meelitamist. Eesti on atraktiivne elukeskkond nii välismaal õppinud eestimaalaste kui ka Eestis hariduse omandanud välismaalaste jaoks.
- **Kutsesüsteem:** hariduse ja töömaailma koostöö lähtub oskuste seirest; oskuste vajaduse ja inimeste oskuste hindamine ning individuaalse õpi- ja karjääritee kujundamine põhineb suurandmetel.
- **Inimeste õpivalikud:** majanduse kasvuvaldkonnad, eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimiseks olulised ja avalike teenuste pakkumisega seotud valdkonnad on eelisarendatud.
- **IT haridus:** infotehnoloogia loomise oskuse arendamise süsteemsus loob võrdsed võimalused kõigile õppijatele ning tugeva eelduse konkurentsivõime kasvuks kasvuvaldkondades.
- **Õppeasutuste ja tööandjate koostöö** on sisukas ja avatud; laienevad töökohapõhise õppe ja praktika võimalused.

Tegevussuunad 3

3.1. Arendatakse välja ja rakendatakse kõigi sihtrühmade vajadusi arvestav jätkusuutlik süsteem oskuste vajaduse prognoosimiseks ja seireks ning tegevuse koordineerimiseks eri osaliste vahel, et toetada tööturu vajadustest lähtuvate oskuste omandamist ning sidustada paremini haridus ja töömaailm.

Selleks tuleb:

- leppida kokku tööturu osaliste selgem roll ja vastutus, et tööturu osalised osaleksid aktiivselt ja sisuliselt hariduse ja töömaailma tõhusamal sidustamisel;
- edasi arendada ja rakendada oskuste vajaduse seire-, prognoosi- ja tagasisidesüsteemi ja suurandmete analüüsi võimekust ning uuendada metoodikat, et prognoosida saaks eelkõige oskuste, mitte ametite vajadust ning tulemused oleksid laiemalt kasutatavad;
- reformida kutsesüsteemi, sh minna üle kutsestandarditelt oskuste profiilidele, töötada välja oskuste maatriks ja klassifikaator, oskuste hindamise kriteeriumid ja vahendid eri sihtrühmadele ning üld- ja erialaoskuste ja osakvalifikatsioonide tunnustamine;
- luua digilahendus individuaalse õpitee ja karjääri haldamiseks ja oskuste hindamiseks (hariduse digilugu);
- arendada Eesti-siseselt ja rahvusvaheliselt kokku lepitud põhimõtete alusel edasi kutseeksameid;
- tagada Euroopa Liidu kvalifikatsioonide ning varasema õpi- ja töökogemuse võrreldavuse ja tunnustamise vahendite rakendamine ja koostoime, toetades

kogemustevahetust teiste liikmesriikidega ning tähtsustades varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise süsteemi arendamist.

3.2. Soodustatakse suuremat lisandväärtust loovate oskuste arendamist ning laiendatakse täiendus- ja ümberõppevõimalusi, sh töökohapõhist õpet, et reageerida kiiresti töömaailma arenguvajadustele ning tagada kõigile Eesti inimestele tööturul vajalikud oskused ja teadmised.

Selleks tuleb:

- suurendada täiendus- ja ümberõppe pakkujate võimekust reageerida kiiresti tööturu ja majanduskeskkonna arengule, sh kasvumajanduskondades;
- pakkuda enam kutse- ja kõrgharidusõpet ning täiendus- ja ümberõppevõimalusi arenguhüpet vajavates valdkondades ja suurema lisandväärtusega töökohtadel;
- tugevdada kutse- ja kõrghariduse rolli kvaliteetse täienduskoolituse pakumisel, sh õppekavade arendamine, koolitajate koolitus jm;
- toetada koolitusvajaduse määratlemise ja arendusmeetmete abil karjääripöörde võimalusi;
- populariseerida pidevat enesearendamist ja õppes osalemist, pöörates seejuures enam tähelepanu sihtrühmadele, kes osalevad õppes vähem;
- täienduskoolitusvõimaluste ja paindlike õpivõimaluste abil soodustada täiskasvanute tööturupotentsiaali tõhusamat rakendamist, sh ettevõtlusega alustamist ning võimaldada samaaegset õppimist ja töötamist;
- populariseerida loodus- ja täppisteaduste ning tehnoloogia valdkonda;
- tõsta inimeste teadlikkust infoühiskonna võimalustest ja ohtudest ning arendada digioskusi kõikides eagruppides digitaalse kaasatuse eesmärgil;
- arendada ettevõtluspädevust kõikidel haridustasemetel ja -liikides;
- luua meetmed (stipendiumid, õppelaenu tagasimaksmine vms, sh õppeks välismaal) õppijate hulgas väheatraktiivsete, kuid ühiskonnas vajalike ja suuremat lisandväärtust loovate erialade omandamiseks;
- luua terviklik talendipoliitika, mis muuhulgas aitab talente Eestisse meelitada ja siduda neid Eesti ühiskonnaga;
- soodustada välisriikidest pärit õpilaste ja üliõpilaste kaasamist Eesti ühiskonda ja lõpetanute siirdumist Eesti tööturule; tõhustada toetusmeetmeid (k.a eesti keele õpe kõrgemal kui A2 tasemel), et tipposkustega välisõppurid ja vilistlased jääksid püsivalt Eestisse;
- kasvatada avatust innovatsioonile ning tõhustada koostööd õppeasutuste ja tööturu vahel innovaatiliste arendustegevuste alal; toetada hariduse ning teadus- ja arendustegevuse kaudu ettevõtete osalust globaalsetes väärtusahelates, sh tipp tehnoloogiate loomine ja kasutuselevõtt; arendada tööstusdoktorantuuri ja -magistrantuuri.
- jätkata töökohapõhise õppe ja praktikasüsteemi arendamist (kvaliteet, õpirändevõimaluste avardamine, populariseerimine) ja laiendamist ühiskonna ja töömaailma vajadustest lähtudes.

4. Arengukava juhtimine ja elluviimine

Haridusvaldkonna arengukava viiakse ellu, lähtudes riigieelarve seadusest ja Vabariigi Valitsuse 19. detsembri 2019. aasta määrusest nr 117 „Valdkonna arengukava ja programmide koostamise, elluviimise, aruandluse, hindamise ja muutmise kord“. Haridusvaldkonna arengukava elluviimist koordineerib Haridus- ja Teadusministeerium. Arengukava elluviimist ja aruandlust toetab laiapõhjaline juhtkomisjon. Komisjon annab nõu ministrile, toetab arengukava elluviimisel valdkondadevaheliste seoste ja mõjude arvesse võtmist ning analüüsib aruandeid ja hindab arengukava eesmärkide poole liikumist. Juhtkomisjon annab soovitusi programmide algatamiseks, muutmiseks ja lõpetamiseks, toetudes nendes otsustes valdkonna arengukavaga seotud tulemusaruannetele, ning annab hinnangu arengukava muutmise ja lõpetamise kohta. Juhtkomisjoni kuuluvad Haridus- ja Teadusministeeriumi, Rahandusministeeriumi, Kultuuriministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Keskkonnaministeeriumi, Maaeluministeeriumi, Siseministeeriumi, Riigikantselei, Eesti Noorteühenduste Liidu, Eesti Keelenõukogu, Puuetega Inimeste Koja, Eesti Linnade ja Valdade Liidu, Eesti Töandjate Keskliidu, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja ning Eesti Ametiühingute Keskliidu esindajad ja kuni viis valdkonna eksperti.

Arengukava eesmärgi ja alaeesmärkide elluviimiseks on programm, mida koostatakse ja muudetakse eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamise raames. Programmi tasandil panustavad arengukava elluviimise ministeeriumid, kohalikud omavalitsused, tööandjate ja töövõtjate esindusorganisatsioonid, kutse- ja erialaliidud, õpetajad ja õppejõud, õppijad, haridusvaldkonnaga seotud vabaihendused ja huvirühmad jt vastavalt arengukavale ja selle programmile.

Arengukava täitmise kohta antakse aru tulemusvaldkonna aruandluse raames programmide kaupa ja vajaduspõhiste hindamiste kaudu. Arengukava elluviimist hinnatakse vähemalt üks kord hiljemalt kolm aastat enne arengukava lõppu.

5. Indikaatorid eesmärkide saavutamiseks

Indikaator	2018	2035
ÜLDEESMÄRK: Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut.		
1. Madala haridustasemega mitteõppivate 18–24-aastaste osakaal (%), kokku/naised/mehed	11,3/ 6,4/16,1	< 7,5 5/10
2. Eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanute (25–64-aastaste) osakaal (%)	73	80
3. Täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr (%)	19,7	25
4. Lõpetanute hõivemäärad nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondades (%)	Uus indikaator, meetodika töötatakse välja	
5. Tipptasemel oskustega (PISA uuringus 5. ja 6. taseme saavutanud) õpilaste osakaal (%), sh		
funktsionaalne lugemisoskus	13,9	20
matemaatiline kirjaoskus	15,5	25
loodusteaduslik kirjaoskus	12,2	20
ESIMENE STRATEEGILINE EESMÄRK: Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemete ja -liikide vahel.		
1. Kolmanda taseme haridusega inimeste osakaal 30-34 a hulgas (%)	47,2	50
2. Vähemalt keskharidusega inimeste osakaal 20-24 a hulgas (%)	82,6	90
3. Alushariduses osalemine aasta enne kohustusliku kooli algust (%)	94,9	100
4. Rahvusvaheline õpiränne kutsehariduses kõrghariduses	Uus indikaator, meetodika töötatakse välja	
TEINE STRATEEGILINE EESMÄRK: Õpe on õppijakeskne ja tulevikku vaatav ning aitab õppijal elus hästi hakkama saada.		
1. Madalal tasemel oskustega (PISA uuringu) õpilaste osakaal (%), sh		
funktsionaalne lugemisoskus	11,1	7,0
matemaatiline kirjaoskus	10,2	6,0
loodusteaduslik kirjaoskus	8,8	5,0
2. Põhikooli lõpetajate IKT baasoskuste tase (%)	83 ⁸	100
3. Õpetajate keskmine töötasu võrreldes Eesti keskmise töötasuga (%)		
koolieelse lasteasutuse õpetaja	79	100
üldhariduskooli õpetaja	113	120
kutseõppeasutuse õpetaja	110	120
4. Õppeprotsessis osalejate subjektiivne heaolu õppija õpetaja	Uus indikaator, meetodika töötatakse välja	
5. Eesti keele oskus põhikooli lõpetajatel vähemalt B1 tasemel eesti keelest erineva kodukeelega õppijal (%)	69,2	Vähemalt 95
6. Õpetaja kutsekindlus (õpetajana töötamine viiendal õppeaastal pärast õpetajana tööle asumist)	Uus indikaator, meetodika töötatakse välja	

⁸ Baastase on 2019. a näitaja, sest 2018.a oli pilootmõõtmine, mille järel mõõtmisinstrumenti muudeti.

KOLMAS STRATEEGILINE EESMÄRK: Õpivõimalused vastavad ühiskonna ja tööturu arenguvajadustele.		
1. 1–3 aastat tagasi teise või kolmanda taseme õpingud lõpetanud 20–34-aastaste tööhõive määr (%)	81,7	Hoida vähemalt baastase
2. Baastasemest kõrgema taseme digioskused 16-74 a (%)	35	60
3. STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts and Math) erialade lõpetajate osakaal (%) kõrghariduses kutsehariduses	Uus indikaator, metoodika töötatakse välja	
4. Lõpetajate ettevõtlusaktiivsus	Uus indikaator, metoodika töötatakse välja	

Mõisted

Digipedagoogika on digioskuste arendamise toetamine ning digitaalse õppevara (õppe- ja õppematerjalid, infosüsteemid) eesmärgipärane ja meetoodiliselt korrektne rakendamine õppekavas määratletud õppe- ja kasvatuseesmärkide ning õpitulemuste saavutamisel.

Digioskused on infotehnoloogia kasutamise ja loomisega seotud oskused. Digioskused jagunevad kolmeks: digipädevus kui IKT baasoskused, -teadmised ja -hoiakud; erialased digioskused; infotehnoloogia loomise oskus.

Ettevõtlikkus on isiksuseomadustele tuginev hoiak, mida iseloomustavad loov ja uuenduslik mõtlemine, saavutusvajadus, tahtekindlus ja võime ideid teostada ning mis on vajalik, et võtta vastutust, reageerida paindlikult muutustele ja tulla toime määramatusega.

Ettevõtluspädevus on terviklik teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis on vajalik väärtust loovate ideede elluviimiseks ning jätkusuutlikuks toimetulekuks töös nii ettevõtja kui ka palgatöötajana ja igapäevaelus.

Ettevõtlusõpe on ettevõtluspädevuse arengut toetav õpe. Ettevõtlusõpe kui ettevõtlikkust arendav meetod tähendab ettevõtlikkust toetavate pädevuste lõimitud arendamist üld- ja erialaainetes. Ettevõtlusõpe kui eriala (nt õppekava, ettevõtluse ained või moodulid) käsitleb komplekselt ettevõtte loomise või selle arendamise protsessi, andes õppijatele arusaamise ettevõtjast, ettevõtlikkusest ning ettevõttest ja selle toimimisest ettevõtluskeskkonnas.

Formaalõpe on koolieelses lasteasutuses, üldharidus-, kutse- ja kõrgkoolis õppekava alusel toimuv õpe. Formaalõpe on eesmärgistatud ja seda viivad läbi spetsiaalse ettevalmistuse ja kvalifikatsiooniga õpetajad või õppejõud.

Heaolu loov õpikeskkond on õppimiseks loodud vaimsete, sotsiaalsete ja füüsiliste tingimuste kooslus, mis toetab õppija enesetõhusust ja eneseväärtustamist, eluoskuste ja sotsiaalse pädevuse arengut ning psüühilist ja füüsilist tervist laiemalt. Individuaalne heaolu on eelduseks, et õppija saaks panustada ühiskondliku heaolu kasvu.

Informaalõpe on õppija seisukohast lähtudes eesmärgistamata õppimine, mis toimub igapäevaelu situatsioonides.

Mitteformaalõpe on eesmärgistatud vabatahtlik õpe, mis toimub kindla õppeprogrammi alusel, kindlatele huvirühmadele erinevates keskkondades. Mitteformaalseks õppeks võimaluste tagamisel on kaalukas roll noorsootööl (sh huviharidusel), vabaharidusel ja täiskasvanute täiendkoolitustel.

Nutikas õppevara võimaldab tehnoloogia abil õpet kohandada ja personaliseerida. Nutika õppevara ja haridustehnoloogia kasutamise eesmärk on võimestada õppeprotsessis osalejat ning rikastada tehnoloogia (õpianalüütika, kratid jne) abil õppeprotsessi.

Nüüdisaegne õpikäsitlus on arusaam õppimisest ja õpetamisest, mille kohaselt õppimine on aktiivne, kogu elu kestev protsess. Õppija aktiivne osalemine õppeprotsessis tähendab, et ta õpib õppima ja tunnetab vajadust võtta vastutus oma õppimise eest. Õppimise käigus arenevad õppija teadmised ja oskused ning muutuvad tema käitumine ja väärtushinnangud.

Õppeprotsessi korraldades kujundatakse koostöine õpikeskkond, milles õppijad mõistavad, et eesmärkide saavutamiseks on oluline teha koostööd ja samas võtta individuaalset vastutust. Nüüdisaegne õpikäsitlus eeldab ka oma tegevuse ja saavutuste analüüsimist ja reflekteerimist edasise õppimise kavandamiseks. Õpetaja roll on suunata õppeprotsessi teaduspõhiselt ning luua keskkond ja tingimused, mis toetavad õpioskuste arengut ning valmidust võtta vastutust, kogeda, analüüsida ja reflekteerida.

Personaliseeritud õpe lähtub õppija huvidest, vajadustest, võimetest, õpistiilist ja -rütmi ning õppijal on aktiivne roll oma õpikogemuste ja õpitee kujundamisel. Individualiseeritud ja diferentseeritud õpet kavandab ja juhib õpetaja. **Individualiseeritud õppe** puhul annab õpetaja spetsiaalselt ühele õpilasele sobivaid ülesandeid vastavalt tema õpivajadustele. **Diferentseeritud õppe** puhul saavad oma tasemele ja õpistiilile sobivaid ülesandeid rühmad⁹.

STEAM (*Science, Technology, Engineering, Arts and Math*) – loodus- ja täppisteaduste ning kunstide praktilise kallakuga lõimitud õpe, mis sageli hõlmab ka loovat tehnoloogiakasutust. Varasemale mõistele STEM ehk loodus- ja täppisteadustele on lisatud kunstid (*Arts*), et rõhutada loovuse, aga ka näiteks probleemilahenduse ja kriitilise mõtlemise arendamise tähtsust.¹⁰

Tulevikuoskused on oskused, mis võimaldavad toime tulla üha keerukamas kiiresti muutuv maailmas, sh sotsiaalne intelligentsus; innovaativsus ja kohanemisvõime; õppimine ja mõtestamine (võime mõtestada ja väärtustada õpitu sisulist tähendust); kultuuridevaheline pädevus (võime tegutseda eri kultuurikontekstides); mudeldav mõtlemine (oskus töötada suurte andmemahutudega, andmekäsitlusoskus, andmepõhine tegevus); uue meedia kirjaoskus, valdkondadeülesus, disainmõtlemine, toimetulek kognitiivse koormusega ja virtuaalne koostöö.¹¹

Õppeasutused on koolieelsed lasteasutused, põhikoolid, gümnaasiumid, kutseõppeasutused, rakenduskõrgkoolid ja ülikoolid.

Õppijakeskses õppes seatakse eesmärgiks õppija võimestamine ning õppe kavandamisel ja korraldamisel lähtutakse õppija arenguvajadustest. Õppijat võimestav haridus toetab õppija eneseanalüüsioskuse, tegevusvõimekuse (agentsuse), õpioskuse jt üld- ja tulevikuoskuste kujunemist¹² ning eeldab õpetajalt nüüdisaegse õpikäsitluse teadlikku rakendamist. Õpet kavandatakse koos õppijaga, kaasates teda enda ja rühma õppe-eesmärkide määratlemisse, varasemate teadmiste aktiveerimisse ja kriitilisse hindamisse. Õppe-eesmärkide saavutamiseks kasutatakse ülesandeid, mille lahenduskäik ja tulemus ei ole ette määratud; kujundatakse õpikeskkond, mis soodustab koostöist õppimist ning kutsub esile muutusi õppija teadmistes, oskustes, käitumises ja väärtushinnangutes. Õppijakeskse õppe korraldamisel arvestatakse õppijate individuaalsete erinevustega ning juhendatakse õppijaid vastavalt nende vajadustele ja võimetele, toetades sellega õppija sotsiaalset ja emotsionaalset heaolu ja valmidust elukestvalt õppida.

⁹ Basye, D. (2018) Personalized vs. differentiated vs. individualized learning. [\[link\]](#)

¹⁰ Hariduse Infotehnoloogia SA on korraldanud ka sõnakonkursi leidmaks eestikeelset vastet sõnale STEAM. Võitjaks osutus sõna MATIK, mis tähistab matemaatika, teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja kunstide ühendatud õpet. [\[link\]](#)

¹¹ OECD Learning Compass 2030: Skills for 2030. [\[link\]](#); Future Work Skills 2020 [\[link\]](#)

¹² Ekspertühade tulevikuvisioonid ja ettepanekud Eesti haridus-, teadus-, keele- ja noortevaldkonna arendamiseks aastatel 2021-2035 [\[link\]](#)

Üldoskuste all mõeldakse nii Euroopa Liidu Nõukogu soovitustes käsitletud **võtmepädevusi**¹³ (*key competences*, s.o kirjaoskuspädevus; mitmekeelsuspädevus; matemaatikapädevus ning loodusteadus-, tehnoloogia-, inseneriteaduste pädevus; digipädevus; enesemääratlus-, sotsiaalne ja õpipädevus; kodanikupädevus; ettevõtlikkuspädevus; kultuuriteadlikkuse ja kultuurilise eneseväljenduse pädevus) kui ka **põhikooli riiklikus õppekavas sätestatud üldpädevusi**¹⁴ (kultuuri- ja väärtuspädevus; sotsiaalne ja kodanikupädevus; enesemääratluspädevus, sh järgida terveid eluviise oskus lahendada oma vaimse ja füüsilise tervisega seonduvaid probleeme; õpipädevus; suhtluspädevus; matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus; ettevõtlikkuspädevus ja digipädevus).

¹³ Euroopa Liidu Nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta (2018) [\[link\]](#)

¹⁴ Põhikooli riiklik õppekava [\[link\]](#)

Seosed Euroopa Liidu poliiticate ning teiste valdkondlike arengukavadega

Haridusvaldkonna arengukava on tihedalt seotud:

- 1) **Euroopa sotsiaalõiguste samba eesmärkidega**¹⁵, mille kohaselt igapähele on õigus kõrgetasemelisele ja kaasavale haridusele, koolitusele ja elukestvate õppele, et säilitada ja omandada oskused, mis võimaldavad ühiskonnas täielikult osaleda ja aitavad suunduda edukalt tööturule. Lastel õigus kvaliteetsele ja taskukohasele alusharidusele ja lapsehoiule ning õigus kaitsele vaesuse vastu;
- 2) **ÜRO säästva arengu eesmärkidega**¹⁶ tagada kõigile kättesaadav kaasav ja kõrgetasemeline haridus ning elukestva õppe võimalused, vähendada ebavõrdsust ning lähtuda keskkonnasäästlikkusest ja energiatõhususest (vt täpsemalt lisa 1);
- 3) **Euroopa roheline kokkulepega**¹⁷, mis mh toetab kestliku arengu alaste teadmiste, oskuste ja hoiakute arendamist, ökoloogilise üleminekuga seoses ümber- ja täiendõppe pakkumist ning lisainvesteeringute suunamist koolitaristusse;
- 4) **Euroopa Liidu ühtse visiooniga Euroopa haridusruumist**, mille raames edendatakse liikmesriikide vahelist koostööd ja parimate tavade vahetamist, et edendada haridus- ja koolitussüsteemides kaasavat, elukestvat ja innovatsioonil põhinevat õpet ning toetada takistusteta liikumist eri haridustasemetel ja -vormides.

Haridusvaldkonna arengukava lähtub ka järgmistest dokumentidest:

- 1) Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **võtmepädevuste kohta elukestvas õppes**¹⁸;
- 2) Euroopa Liidu nõukogu ettepanek **tervikliku lähenemisviisi kohta keelte õpetamises ja õppimises**¹⁹;
- 3) Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimise kohta**²⁰;
- 4) Euroopa Liidu Nõukogu soovitus **oskuste täiendamise meetmete kohta**²¹;
- 5) Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus **oskuste ja kvalifikatsioonidega seotud paremate teenuste pakkumise ühise raamistiku (Europass) kohta**²²;
- 6) Euroopa Komisjoni teatis „**Euroopa uus oskuste tegevuskava**“²³;
- 7) Euroopa Nõukogu soovitus **elukestva õppe Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku kohta**²⁴;
- 8) Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus **Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistiku loomise kohta kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas**²⁵;
- 9) Euroopa Nõukogu soovitus **haridusasutuse lõpetanute käekäigu jälgimise kohta**²⁶;

¹⁵ Euroopa sotsiaalõiguste samba 20 põhimõtet [\[link\]](#)

¹⁶ Säästva arengu tegevuskava aastaks 2030 [\[link\]](#)

¹⁷ Communication from the Commission: The European Green Deal [\[link\]](#)

¹⁸ Euroopa Liidu Nõukogu soovitus võtmepädevuste kohta (2018) [\[link\]](#)

¹⁹ Euroopa Liidu Nõukogu ettepanek teravikliku lähenemisviisi kohta keelte õpetamises ja õppimises (2018) [\[link\]](#)

²⁰ Euroopa Liidu Nõukogu soovitus mitteformaalse ja informaalset õppe valideerimise kohta (2012) [\[link\]](#)

²¹ Euroopa Liidu Nõukogu soovitus oskuste täiendamise meetmete kohta (2016) [\[link\]](#)

²² Euroopa Parlamendi ja Nõukogu otsus oskuste ja kvalifikatsioonidega seotud paremate teenuste pakkumise ühise raamistiku (Europass) kohta (2018) [\[link\]](#)

²³ Euroopa Komisjoni teatis Euroopa uus oskuste tegevuskava (2016) [\[link\]](#)

²⁴ Euroopa Nõukogu soovitus elukestva õppe Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku kohta (2017) [\[link\]](#)

²⁵ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistiku loomise kohta kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas (2009) [\[link\]](#)

²⁶ Euroopa Nõukogu soovitus haridusasutuse lõpetanute käekäigu jälgimise kohta (2017) [\[link\]](#)

10) Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus Euroopa **kutsehariduse ja -koolituse arvestuspunktide süsteemi (ECVET) loomise kohta**²⁷.

Haridusvaldkonna arengukava panustab **Eesti 2035** (koostamisel) eesmärkide täitmisele. Haridusvaldkonna arengukava on seotud kõikide Eesti 2035 strateegiliste sihtidega: Eestis elavad arukad, tegusad ja tervist hoidvad inimesed; Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud; Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik; Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond ning Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik. Strateegiliste sihtide saavutamiseks loodud teemavaldkondadest panustab haridusvaldkonna arengukava enam Eesti 2035 strateegia oskuste ja tööturu valdkonda, kus eesmärgiks on seatud haridussüsteemi arendamine õppijakeskseks, paindlikuks ja tulevikku vaatavaks. Haridusvaldkonna arengukava toetab inimeste teadmiste ja oskuste arendamist vastavalt tööturu vajadustele ja majandusstruktuuri muutustele ning rände- ja lõimumispoliitikat.

Heaolu arengukava 2016–2023 eesmärkidest seostub haridusvaldkonna arengukava peamiselt õpivõimaluste vastavuse tagamisega tööturu arenguvajadustele ning võrdsete võimaluste loomisega elukestvaks õppeks, sh soodustades täiskasvanute tööturupotentsiaali tõhusamat rakendamist.

Riigikaitse arengukava 2017–2026 eesmärkidest panustab haridusvaldkonna arengukava eelkõige Eesti ühiskonna sidususe suurendamisse, mida toetab selgelt ka haridusvaldkonna arengukava üldeesmärk: „Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut.“

Haridusvaldkonna arengukava panustab koos **energiamaajanduse arengukavaga aastani 2030** keskkonnaseisundi parendamisse (keskkonnateadlikkus, säästev areng, energiatõhus taristu jne). Ühisosa on ka energeetikaalase hariduse tõhustamine, mille raames soodustatakse ettevõtete ja õppeasutuste tihedamat koostööd ning toetatakse vajalike spetsialistide ettevalmistamist.

Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 peab oluliseks looduskeskkonna säästvat arengut ning seab eesmärgiks, et inimesed väärtustavad loodust kõrgelt, sõltumata oma haridustasemest või sellest, kas nad elavad linnas või maal. Ühiskonda ja looduskeskkonda säästev areng on üks läbivatest põhimõtetest ka haridusvaldkonna arengukavas. Õppimine peab toimuma väga erinevates keskkondades, sh looduses. Taristu ja õpperuumid peavad olema kooskõlas energiatõhususe põhimõtetega.

Välispoliitika arengukava 2030 üks eesmärkidest on inimeste heaolu kasv. Inimeste heaolu ja turvalisus on ka haridusvaldkonna arengukava aluspõhimõte hulgas. Mõlemad arengukavad on võtnud fookusesse ka võõrsil elavate eestlaste sideme tugevdamise Eestiga, sh võimaluse saada eestikeelset haridust. Oluline seos on ka hariduse ja teaduse roll rahvusvahelistumisel ja Eesti kuvandi loomisel.

Põllumajanduse ja kalanduse arengukava 2030 (koostamisel) eesmärkidest seostub haridusvaldkonna arengukava nii põllumajandus- ja kalandusvaldkonna spetsialistide

²⁷ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitus Euroopa kutsehariduse ja -koolituse arvestuspunktide süsteemi (ECVET) loomise kohta (2009) [link](#)

ettevalmistamise kui ka regionaalarengu teemadega, s.t arengutõuget vajavate piirkondade terviklahendused koostöös teiste ministeeriumidega (transport, haridus, tervishoid, ettevõtlus).

Rahvastiku tervise arengukava 2030 (koostamisel) üldeesmärk on, et Eesti elanikud on võimalikult terved kogu elukaare jooksul ning nende tervis ja heaolu on hoitud ja toetatud. Inimeste heaolu, sh vaimne ja füüsiline tervis ja turvalisus on ka haridusvaldkonna üks läbivatest põhimõtetest. Õppekeskkond peab olema igas mõttes turvaline ning toetama füüsilist ja vaimset heaolu. Haridusvaldkonna arengukavas on olulisel kohal üldoskuste, mh enesemääratluspädevuse arendamine, mis hõlmab oskust teadvustada ja lahendada oma vaimse ja füüsilise tervisega seotud ning inimsuhetes tekkivaid probleeme.

Metsanduse arengukava aastani 2030 (koostamisel) ja haridusvaldkonna arengukava ühendab läbiva põhimõttena ühiskonna ja looduskeskkonna säästev areng. Oluline on taristu ja õpperuumide ehitamisel ja arendamisel arvestada energiatõhususe põhimõtetega. Haridusvaldkonna arengukavas toetatakse õpikäsituse kaudu üldoskuste arengut ja väärtushoiakute kujunemist, mis on eelduseks ühiskonna ja looduskeskkonna säästva arengu tagamisel.

Transpordi ja liikuvuse arengukava 2030 (koostamisel) eesmärkidest on haridusvaldkonna arengukavaga seotud transpordikorraldus, mis on oluline õppijate ligipääsu tagamisel nii formaal- kui mitteformaalõppele.

Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2035 (koostamisel) fookusteemadest panustab haridusvaldkonna arengukava järgmistesse: tõenduspõhisus; õppejõudude järelkasv; rahvusvahelise koostöö suurendamine; õppeasutuste ja töömaailma suurem koostöö ning kasvuvaldkondade eelisarendamine.

Eesti keelevaldkonna arengukava 2035 (koostamisel) üldeesmärk on tagada eesti keele elujõud ja toimimine esimese keelena kõigis eluvaldkondades, tagada igapäevase õiguse kasutada Eestis eesti keelt ning säilitada ja tugevdada eesti keele staatust, mainet ja eestikeelset kultuuriruumi ning väärtustada teiste keelte valdamist. Eesti keele ja kultuuri jätkusuutlikkuse tagamine ning võõrkeelte oskuse arendamine on ka haridusvaldkonna arengukava üks põhimõtetest.

Noortevaldkonna arengukava 2035 (koostamisel) fookusteemadest panustab haridusvaldkonna arengukava järgmistesse: suurendada mitteformaal-, informaal- ja formaalõppe sidusust; suurendada noorte ettevalmistust tööeluks; toetada õppijakeskset õpet ja noorte enda suuremat vastutust; arendada üldoskusi, sh digipädevusi, ettevõtlikkust jm, mis toetavad noorte aktiivsust ja kaasatust; võrdsed võimalused.

Siseturvalisuse arengukava 2030 (koostamisel) ja haridusvaldkonna arengukava ühine läbiv teema on inimeste heaolu ja turvalisus, mida haridusvaldkonna arengukavas toetatakse üldoskuste arendamise ning ühise kultuuri- ja väärtusruumi ja kvaliteetse eestikeelse õppe kaudu.

Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030 on haridusvaldkonna arengukavaga seotud inimeste vaimse ja füüsilise heaolu tagamine, sh tervisliku ja aktiivse eluviisi edendamise kaudu.

Seosed läbivate teemadega

Läbiv teema	Haridusvaldkonna arengukava mõju
Keskkonnahoid ja kliima	Läbiva põhimõttena on arengukavas ühiskonna ja looduskeskkonna säästev areng. Taristu ja õpperuumide ehitamisel ja arendamisel on oluline arvestada energiatõhususe põhimõtetega; õpikäsituse kaudu toetatakse üldoskuste arengut ja väärtushoiakute kujunemist, mis on eelduseks ühiskonna ja keskkonna säästva arengu tagamisel.
Võrdsed võimalused	Arengukavas luuakse tingimused ja võimalused, et väärtustada iga inimest kui õppimis- ja arenguvõimelist ühiskonnaliiget ning tagada kõikidele inimestele võrdsed võimalused saada kvaliteetset haridust sotsiaalsest või kultuuritaustast, east, soost jne sõltumata.
Infoühiskond	Arengukavas on kutse- ja erialaoskuste kõrval olulisel kohal üldoskuste, sh digioskuste arendamine. On oluline, et kõigil inimestel oleks kogu elu jooksul võimalik üldoskusi omandada ja arendada.
Regionaalareng	Arengukava näeb ette õppeasutuste võrgu korrastamist, säilitades seejuures kahaneva rahvastikuga piirkondades kodulähedase õppe vähemalt põhikooli esimeses ja teises kooliastmes. Kavas on välja töötada ja rakendada piirkondlike hariduskeskuste kontseptsioon ning arendada kutsevaldkondade tippkeskuseid, suurendades seejuures koostööd kohaliku kogukonna ja ettevõtetega; luua arengutõuget vajavatele piirkondadele erilahendused, mis arvestavad piirkonna kultuurikeskkonna ja arengutaustaga.
Riigivalitsemine	Arengukava fookuses on koostöö tõhustamine ja selgem rollijaotus nii haridussüsteemi siseste kui ka väliste osaliste vahel.